

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Факультет економіки та управління
Кафедра менеджменту, публічного управління та персоналу

ЛУЦИШИН Ярослав Михайлович

Вплив цифровізації на рівень безробіття населення регіону. / The impact of digitalization on the unemployment level in the region

"спеціальність: 073 - Менеджмент
освітньо-професійна програма - Управління персоналом"

Кваліфікаційна робота

Виконав студент групи МЕНУП-41
Я. М. Луцишин

Науковий керівник:
к.е.н., доцент, А. С. Коцур

ТЕРНОПІЛЬ – 2026

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА РИНОК ПРАЦІ	6
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ВПЛИВУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА РІВЕНЬ БЕЗРОБІТТЯ В ТЕРНОПІЛЬСЬКІЙ ОБЛАСТІ	16
2.1. Аналіз ринку праці та безробіття в Тернопільській області	16
2.2. Вплив цифровізації на зайнятість населення області	28
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ЗНИЖЕННЯ БЕЗРОБІТТЯ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ	32
ВИСНОВКИ	39
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	42

ВСТУП

У сучасних умовах розвитку світової та національної економіки цифровізація виступає одним із ключових факторів трансформації соціально-економічних процесів. Стрімке впровадження цифрових технологій, автоматизації виробництва, штучного інтелекту та інформаційно-комунікаційних систем змінює традиційні моделі функціонування ринку праці, формуючи нові вимоги до професійних компетентностей працівників і структури зайнятості населення. У цих умовах особливої актуальності набуває дослідження впливу цифровізації на рівень безробіття, оскільки цей процес має як позитивні, так і негативні наслідки.

З одного боку, цифровізація сприяє створенню нових робочих місць у сферах інформаційних технологій, цифрових послуг, електронної комерції та дистанційної зайнятості. Вона відкриває нові можливості для розвитку підприємництва, підвищення продуктивності праці та інтеграції регіонів у глобальні економічні процеси. З іншого боку, активне впровадження автоматизованих систем та роботизації призводить до витіснення працівників із традиційних секторів економіки, зростання структурного безробіття та посилення дисбалансів на ринку праці.

Особливої гостроти ця проблема набуває на регіональному рівні, зокрема для Тернопільської області, яка характеризується специфічною структурою економіки, значною часткою сільського населення та трудовою міграцією. Недостатній рівень розвитку цифрової інфраструктури, обмежений доступ до сучасних технологій, а також недостатній рівень цифрових компетентностей населення можуть посилювати негативні наслідки цифровізації та впливати на рівень безробіття. Водночас розвиток ІТ-сектора, дистанційних форм зайнятості та цифрових сервісів створює потенційні можливості для підвищення рівня зайнятості в регіоні.

Проблематика впливу цифровізації на ринок праці та рівень безробіття населення знайшла відображення у працях таких вітчизняних науковців, як Н. А. Азьмук, О. В. Бречко, С. В. Вишновецька, Г. М. Дергачова, Я. О. Колешня,

Е. М. Лібанова, О. В. Макарова, І. О. Курило, О. М. Лобода, Н. В. Кириченко, В. І. Ляшенко, О. С. Вишневський, В. В. Македон, В. П. Валіков, О. Ф. Новікова, Н. А. Азьмук, С. І. Туль, В. М. Соколов, І. О. Мусіюк, Л. Л. Шамілева, О. О. Хандій, Т. В. Обелець, І. М. Новак, С. В. Тютюнникова, Т. К. Романіка, Л. П. Червінська, О. Черьомухіна, Ю. Чалюк та інші, які досліджують трансформаційні процеси у сфері зайнятості, соціально-трудова ризики та наслідки цифровізації для ринку праці.

Мета дослідження полягає у комплексному аналізі впливу цифровізації на рівень безробіття населення регіону та розробці практичних рекомендацій щодо зниження безробіття в умовах цифрової трансформації економіки (на прикладі Тернопільської області).

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання **дослідження**:

- дослідити теоретичні підходи до визначення безробіття та особливості функціонування регіонального ринку праці;
- провести аналіз динаміки та структури безробіття в регіоні;
- оцінити рівень цифровізації Тернопільської області та його ключові складові;
- визначити взаємозв'язок між процесами цифровізації та рівнем безробіття в регіоні;
- обґрунтувати напрями підвищення зайнятості населення в умовах цифровізації.

Об'єктом дослідження є процеси функціонування регіонального ринку праці в умовах цифровізації економіки.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та прикладних аспектів впливу цифровізації на рівень безробіття населення регіону.

У процесі виконання кваліфікаційної роботи використано комплекс загальнонаукових і спеціальних **методів дослідження**, що забезпечило всебічний аналіз впливу цифровізації на рівень безробіття населення регіону.

Зокрема, застосовано метод теоретичного узагальнення та системного аналізу – для розкриття сутності цифровізації, її складових та впливу на ринок праці, а також для формування понятійного апарату дослідження. Методи аналізу і синтезу використано для вивчення взаємозв'язку між цифровізацією та безробіттям, а також узагальнення наукових підходів до цієї проблематики.

Для дослідження динаміки безробіття та показників розвитку регіону застосовано статистичні методи аналізу, зокрема аналіз рядів динаміки, структурний та порівняльний аналіз.

Графічний метод використано для наочного відображення тенденцій змін показників зайнятості, безробіття та рівня цифровізації у Тернопільській області.

Також використано метод порівняння - для зіставлення показників Тернопільської області з загальноукраїнськими тенденціями, та метод узагальнення - для формування висновків і розробки практичних рекомендацій.

Інформаційну базу дослідження становили офіційні статистичні дані, аналітичні матеріали, нормативно-правові акти, наукові публікації, а також відкриті джерела інформації.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх використання для вдосконалення регіональної політики зайнятості в умовах цифровізації економіки.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження апробовані у збірниках тез доповідей студентських конференцій кафедри менеджменту, публічного управління та персоналу та факультету економіки та управління.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА РИНОК ПРАЦІ

Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується глибокими трансформаційними процесами, пов'язаними з активним впровадженням цифрових технологій у всі сфери суспільного життя. Цифровізація стала одним із ключових драйверів економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності та ефективності функціонування як окремих підприємств, так і цілих регіонів.

У науковій літературі поняття «цифровізація» трактується по-різному, однак у загальному вигляді воно означає процес впровадження цифрових технологій у всі сфери економічної діяльності, що супроводжується трансформацією бізнес-процесів, управління, комунікацій та моделей споживання. Цифровізація передбачає не лише використання інформаційно-комунікаційних технологій, а й глибоку зміну економічних відносин, що виникають у процесі виробництва, розподілу, обміну та споживання благ.

Однією з ключових характеристик цифровізації є її комплексність. Вона охоплює такі складові, як цифрова інфраструктура, цифрові платформи, електронні послуги, великі дані (Big Data), штучний інтелект, Інтернет речей (IoT) та хмарні технології. Саме інтеграція цих елементів формує нову якість економічного розвитку, що отримала назву «цифрова економіка».

Як видно з таблиці 1.1, цифровізація має комплексний характер і включає взаємопов'язані елементи, що формують основу сучасної цифрової економіки. Найбільший вплив на ринок праці здійснюють штучний інтелект і автоматизація, які сприяють витісненню рутинної праці, а також цифрові платформи, що створюють нові форми зайнятості. Це підтверджує, що цифровізація є не лише технологічним, а й соціально-економічним явищем.

Таблиця 1.1

Основні складові цифровізації економіки [17].

№ з/п	Складова	Характеристика	Вплив на економіку
1.	Цифрова інфраструктура	Інтернет, мережі, дата-центри	Забезпечує доступ до цифрових ресурсів
2.	Цифрові платформи	Онлайн-сервіси, маркетплейси	Створюють нові ринки
3.	Big Data	Обробка великих масивів даних	Покращує прийняття рішень
4.	Штучний інтелект	Автоматизація процесів	Підвищує продуктивність
5.	ІоТ	Взаємодія пристроїв	Оптимізує виробництво
6.	Хмарні технології	Зберігання і обробка даних	Знижує витрати

Важливо зазначити, що цифровізація є тісно пов'язаною з концепцією Індустрії 4.0, яка передбачає перехід до автоматизованого виробництва, використання кіберфізичних систем, роботизації та цифрового управління виробничими процесами. У цьому контексті підприємства дедалі частіше використовують автоматизовані системи, що дозволяє зменшити витрати, підвищити продуктивність та якість продукції.

Рис. 1.1. Основні етапи розвитку цифрової економіки [24, с. 145].

Рис. 1.1. демонструє еволюцію економічного розвитку, де цифровізація виступає логічним продовженням попередніх етапів індустріалізації. На відміну від попередніх фаз, Індустрія 4.0 характеризується інтеграцією фізичних і цифрових систем, що кардинально змінює виробничі процеси та структуру зайнятості.

На рівні регіонів цифровізація проявляється через розвиток електронного урядування, цифрових послуг, інноваційних кластерів, ІТ-сектору, а також впровадження сучасних технологій у традиційні галузі економіки. Це сприяє підвищенню ефективності управління, покращенню доступу до послуг та створенню нових можливостей для економічного розвитку.

Водночас цифровізація має не лише позитивні, а й суперечливі наслідки. Вона створює нові можливості для розвитку економіки, але одночасно формує нові виклики, пов'язані з нерівністю доступу до технологій, цифровим розривом та необхідністю адаптації робочої сили до нових умов.

Таким чином, цифровізація є багатовимірним процесом, що охоплює всі сфери економіки та суттєво впливає на функціонування ринку праці, змінюючи структуру зайнятості, вимоги до кваліфікації працівників та характер трудових відносин.

Ринок праці є однією з ключових складових економічної системи, що відображає взаємодію попиту та пропозиції робочої сили. Його функціонування визначає рівень зайнятості населення, доходи громадян, соціальну стабільність та економічний розвиток держави.

У теоретичному аспекті ринок праці розглядається як система соціально-економічних відносин між роботодавцями та працівниками щодо купівлі-продажу робочої сили. Основними елементами ринку праці є попит на працю, пропозиція праці, заробітна плата, рівень зайнятості та безробіття.

Безробіття є невід'ємною характеристикою ринку праці і визначається як соціально-економічне явище, за якого частина економічно активного населення не має роботи, але активно її шукає. У сучасній економічній теорії виділяють кілька основних видів безробіття: фрикційне, структурне, циклічне та сезонне.

Таблиця 1.2

Види безробіття та їх характеристика [12, с. 48].

№ з/п	Вид безробіття	Причини виникнення	Особливості
1.	Фрикційне	Зміна роботи	Короткострокове
2.	Структурне	Технологічні зміни	Довгострокове
3.	Циклічне	Економічний спад	Залежить від циклу
4.	Сезонне	Сезонні роботи	Тимчасове

Наведена в таблиці 1.2 класифікація дозволяє зробити висновок, що в умовах цифровізації найбільш значущим є структурне безробіття. Саме воно виникає через невідповідність між новими вимогами до працівників і їхніми компетенціями. Це підкреслює необхідність розвитку системи професійної підготовки та перекваліфікації.

Фрикційне безробіття пов'язане з тимчасовими труднощами у працевлаштуванні, які виникають у процесі зміни місця роботи або пошуку більш вигідних умов. Структурне безробіття зумовлене невідповідністю між структурою попиту на робочу силу та її пропозицією, що часто виникає внаслідок технологічних змін. Циклічне безробіття пов'язане зі спадом економічної активності, а сезонне — із сезонними коливаннями попиту на працю.

Особливе значення в умовах цифровізації набуває саме структурне безробіття, оскільки впровадження нових технологій змінює попит на робочу силу, зменшуючи потребу в низькокваліфікованій праці та підвищуючи попит на висококваліфікованих фахівців.

Слід також враховувати регіональні особливості ринку праці, які визначаються структурою економіки, рівнем розвитку інфраструктури, демографічними характеристиками та міграційними процесами. У регіонах з переважанням традиційних галузей економіки цифровізація може призводити до більш значних змін у структурі зайнятості та рівні безробіття.

Отже, ринок праці є динамічною системою, що реагує на зміни в економіці, зокрема на процеси цифровізації, які суттєво впливають на структуру зайнятості та рівень безробіття.

Цифровізація суттєво трансформує ринок праці, змінюючи характер зайнятості, структуру професій та вимоги до кваліфікації працівників. Цей вплив має двоїстий характер і проявляється як у створенні нових можливостей, так і у виникненні нових викликів.

Таблиця 1.3

Позитивні та негативні наслідки цифровізації для ринку праці*

Позитивні наслідки	Негативні наслідки
Створення нових професій	Скорочення робочих місць
Зростання продуктивності	Зростання структурного безробіття
Дистанційна зайнятість	Нерівність доступу до роботи
Гнучкі форми зайнятості	Нестабільність доходів

* Складено автором самостійно.

Таблиця 1.3 демонструє подвійний характер впливу цифровізації. Вона одночасно виступає як фактор економічного розвитку і джерело соціальних ризиків. Найбільшу загрозу становить витіснення працівників без цифрових навичок, що може призводити до зростання безробіття. З одного боку, цифровізація сприяє автоматизації виробничих процесів, що дозволяє підприємствам підвищувати ефективність діяльності та зменшувати витрати. Однак це часто супроводжується скороченням робочих місць, особливо у сферах, де переважає рутинна праця. Найбільш вразливими є працівники з низьким рівнем кваліфікації, які не мають необхідних цифрових навичок.

З іншого боку, цифровізація створює нові можливості для зайнятості. Розвиток ІТ-сектора, електронної комерції, цифрових платформ і дистанційної роботи сприяє появі нових професій і форм зайнятості. Зокрема, зростає попит на спеціалістів у сфері програмування, аналізу даних, кібербезпеки, цифрового маркетингу та управління інформаційними системами.

Важливою тенденцією є розвиток дистанційної зайнятості, яка стала особливо актуальною в умовах глобальних викликів, зокрема пандемії та

воєнного стану. Дистанційна робота дозволяє залучати працівників незалежно від їхнього місця проживання, що відкриває нові можливості для регіонів.

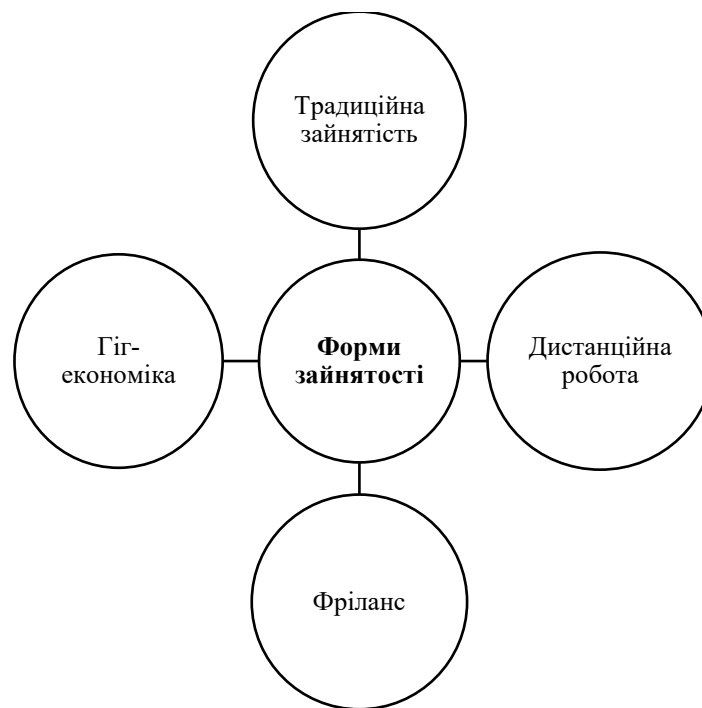

Рис. 1.3. Форми зайнятості в умовах цифровізації [1, с. 7].

Рис. 1.3. показує трансформацію форм зайнятості під впливом цифровізації. Найбільш динамічно розвиваються дистанційна робота та гіг-економіка, що змінює класичні трудові відносини та вимагає адаптації законодавства і системи соціального захисту.

Крім того, цифровізація сприяє розвитку гіг-економіки, яка базується на короткострокових контрактах та фрілансі, що дозволяє працівникам гнучко планувати свою зайнятість, але водночас створює ризики нестабільності доходів та відсутності соціальних гарантій.

Однією з ключових проблем є необхідність підвищення рівня цифрових компетентностей населення. У сучасних умовах володіння цифровими навичками стає необхідною умовою конкурентоспроможності на ринку праці. Недостатній рівень таких навичок може призводити до зростання безробіття та соціальної нерівності.

Таким чином, вплив цифровізації на зайнятість є неоднозначним. Вона одночасно створює нові можливості для розвитку ринку праці та породжує нові виклики, що потребують ефективної державної політики та адаптації населення до нових умов.

У процесі дослідження теоретико-методологічних основ впливу цифровізації на ринок праці встановлено, що цифровізація є комплексним і багатовимірним процесом, який охоплює всі сфери економічної діяльності та суттєво трансформує соціально-економічні відносини.

З'ясовано, що ринок праці є динамічною системою, чутливою до технологічних змін, а безробіття виступає важливим індикатором його функціонування. В умовах цифровізації особливого значення набуває структурне безробіття, яке зумовлене невідповідністю між вимогами роботодавців і рівнем кваліфікації працівників.

Доведено, що цифровізація має двоїстий вплив на зайнятість населення: з одного боку, вона сприяє скороченню робочих місць у традиційних секторах економіки, а з іншого — створює нові можливості для зайнятості у високотехнологічних сферах.

В умовах інтенсивного розвитку цифрових технологій відбуваються глибинні зміни у соціально-економічних відносинах, що істотно впливають на процеси формування та розвитку людського капіталу. Згідно з оцінками Всесвітній економічний форум, до 2025 року приблизно 85 мільйонів робочих місць можуть зникнути внаслідок перерозподілу функцій між людиною та технологіями, водночас очікується створення близько 97 мільйонів нових професійних ролей, адаптованих до взаємодії людей, машин і алгоритмів.

Теоретичні засади дослідження впливу цифрової трансформації на людський капітал ґрунтуються на класичних і сучасних наукових підходах. Зокрема, теорія людського капіталу, розроблена Гері Беккер, трактує його як сукупність знань, умінь і навичок, які використовуються для задоволення потреб індивіда та суспільства. У сучасних умовах цифровізації це визначення набуває нового змісту, що знаходить підтвердження у працях Дарон

Аджемоглу та Паскуаль Рестрепо, які досліджують вплив автоматизації та штучного інтелекту на трансформацію ринку праці і розвиток людського капіталу.

Аналіз впливу цифрової трансформації на процес формування людського капіталу потребує комплексного теоретико-методологічного підходу, що передбачає вивчення еволюції наукових концепцій у цій сфері. Необхідність такого підходу зумовлена потребою систематизації існуючих теоретичних положень та виявлення ключових закономірностей зміни ролі людського капіталу під впливом технологічного прогресу. Це, зокрема, передбачає дослідження трансформації підходів до розуміння людського капіталу, визначення основних тенденцій розвитку теоретичних концепцій, аналіз взаємозв'язку між технологічними змінами та вимогами до компетентностей працівників, а також обґрунтування перспективних моделей розвитку людського капіталу в умовах цифрової економіки [2, с. 8].

Сучасний етап розвитку людського капіталу, що активізувався після 2020 року, характеризується глибокими трансформаціями у взаємодії людини та технологій, що зумовлює формування принципово нової парадигми соціально-економічних відносин. Як засвідчують дослідження Клаус Шваб та Саадія Західі (World Economic Forum, 2023), технології штучного інтелекту не лише змінюють виробничі процеси, але й трансформують саму сутність праці та освітньої діяльності. За їх оцінками, до 2027 року близько 85% організацій значно розширять використання AI-рішень, що створює суттєве навантаження на системи формування і розвитку людського капіталу.

Визначальною рисою сучасного етапу є формування гібридних моделей інтелекту, у межах яких людські та машинні можливості не протиставляються, а взаємно доповнюють одна одну. Це формує нові вимоги до людського капіталу, де поряд із технічними знаннями особливого значення набувають такі якості, як креативність, емоційний інтелект та здатність до системного мислення. При цьому трансформація професійних вимог відбувається надзвичайно швидкими темпами: за прогнозами, до половини існуючих

навичок можуть втратити актуальність упродовж найближчих п'яти років. Така динаміка створює серйозні виклики для систем освіти та професійної підготовки, які повинні орієнтуватися не лише на передачу знань, а й на формування здатності до безперервного навчання та адаптації.

У цьому контексті Європейська комісія (2023) у межах ініціативи Digital Education Action Plan акцентує увагу на необхідності глибокої модернізації освітніх систем. Традиційні моделі навчання, що базуються на стандартизованих програмах і лінійній логіці, поступово втрачають ефективність в умовах цифрової економіки. Натомість актуалізується потреба у впровадженні персоналізованих і гнучких освітніх траєкторій, орієнтованих на індивідуальні потреби та здібності здобувачів освіти. Важливими напрямками також визначено розвиток цифрових компетентностей та забезпечення рівного доступу до цифрової освіти.

Разом із тим проблема цифрового розриву залишається актуальною. За даними International Telecommunication Union, близько 37% населення світу досі не має повноцінного доступу до цифрових технологій, що обмежує можливості розвитку людського капіталу та посилює соціально-економічну нерівність.

Водночас цифровізація відкриває нові перспективи для розвитку людського потенціалу. Поєднання можливостей людини та штучного інтелекту сприяє підвищенню продуктивності праці та появі нових форм інтелектуальної і творчої діяльності. Застосування AI-технологій у сфері освіти дає змогу створювати індивідуалізовані навчальні програми, які враховують темп навчання та когнітивні особливості кожної особи. Це, у свою чергу, підкреслює необхідність інвестування у розвиток цифрової інфраструктури та людського капіталу як ключових чинників економічного зростання [4, с. 281].

Особливого значення набуває формування систем безперервного навчання, що поєднують формальну освіту, корпоративні програми підвищення кваліфікації та самостійне навчання. Такий підхід забезпечує

адаптивність працівників до змін на ринку праці та сприяє підвищенню їх конкурентоспроможності.

Аналіз сучасних тенденцій свідчить про зростання попиту на так звані гібридні компетенції, які поєднують технічні знання із соціально-емоційними навичками. Згідно з даними LinkedIn (Global Talent Trends, 2024), 89% роботодавців вважають soft skills визначальними для успішної професійної діяльності, особливо виділяючи адаптивність, критичне мислення та здатність до командної роботи.

Крім того, спостерігається пряма залежність між рівнем розвитку цифрових компетенцій і економічною ефективністю. Країни, що активно інвестують у розвиток людського капіталу та цифрової інфраструктури, демонструють вищі темпи економічного зростання та інноваційної активності.

Отже, цифровізація формує складну систему взаємопов'язаних викликів і можливостей для розвитку людського капіталу. З одного боку, вона посилює ризики цифрової нерівності, втрати актуальності професійних навичок і перевантаження інформацією. З іншого боку, відкриває нові перспективи для індивідуалізації навчання, розвитку креативного потенціалу та формування гнучких, адаптивних компетентностей, що є необхідними в умовах цифрової економіки.

Узагальнення теоретичних підходів дозволило сформувати основу для подальшого аналізу впливу цифровізації на рівень безробіття в Тернопільській області та обґрунтування практичних рекомендацій щодо підвищення зайнятості населення в умовах цифрової трансформації економіки.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ВПЛИВУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА РІВЕНЬ БЕЗРОБІТТЯ В ТЕРНОПІЛЬСЬКІЙ ОБЛАСТІ

2.1. Аналіз ринку праці та безробіття в Тернопільській області

Ринок праці Тернопільської області в сучасних умовах функціонує під впливом одночасної дії кількох чинників: воєнного стану, міграційних процесів, структурних змін в економіці, цифровізації, зміни професійних вимог роботодавців та поступового відновлення ділової активності. Усе це формує складну ситуацію, за якої на ринку праці одночасно спостерігаються як наявність значної кількості шукачів роботи, так і дефіцит працівників за окремими професіями.

Загальноукраїнська ситуація демонструє, що попит на працівників залишається високим: станом на початок квітня 2026 року на Єдиному порталі вакансій Державної служби зайнятості було розміщено 226 тис. пропозицій роботи. Найбільше вакансій припадало на такі професії, як продавець, водій, кухар, інженер, бухгалтер, лікар, фармацевт, адміністратор, слюсар, електромонтер, бариста, вантажник та інші. Водночас за допомогою Державної служби зайнятості на початок квітня 2026 року роботу шукали 141 тис. осіб, а серед безробітних 36 % мали професійно-технічну освіту, 41 % - вищу освіту. Це свідчить про те, що проблема безробіття в Україні має не лише кількісний, а й структурний характер: вакансії є, але частина шукачів роботи не відповідає професійним або кваліфікаційним вимогам роботодавців [21].

Для Тернопільської області ця проблема також є актуальною. Регіональний ринок праці характеризується відносно помірним рівнем промислової концентрації, значною часткою зайнятості у сфері торгівлі, освіти, охорони здоров'я, сільського господарства та державного управління. Водночас в області зберігаються традиційні проблеми: трудова міграція, демографічне старіння, відтік молоді до більших міст або за кордон, а також

невідповідність між професійною підготовкою частини населення і потребами роботодавців.

У контексті теми кваліфікаційної роботи важливо підкреслити, що цифровізація посилює структурні зміни на ринку праці. У наукових дослідженнях зазначається, що цифрова трансформація створює одночасно виклики і можливості для людського капіталу: з одного боку, вона прискорює старіння професійних компетенцій та поглиблює цифрову нерівність, а з іншого — відкриває можливості для дистанційної зайнятості, професійної мобільності, розвитку цифрових навичок і нових форм підприємництва.

У Тернопільській області цифровізація впливає на ринок праці переважно через зміну вимог до працівників. Навіть у традиційних сферах — торгівлі, освіті, охороні здоров'я, адмініструванні, логістиці — дедалі більше значення мають цифрові компетентності: уміння працювати з електронними сервісами, базами даних, онлайн-комунікаціями, CRM-системами, цифровими платформами, електронним документообігом. Тому безробіття дедалі частіше виникає не лише через відсутність робочих місць, а через невідповідність навичок населення новим вимогам економіки.

Таблиця 2.1

**Основні показники діяльності Тернопільського обласного центру
зайнятості у січні–березні 2026 року***

Показник	Осіб
Отримували послуги служби зайнятості	8 822
З них мали статус безробітного	3 763
Працевлаштовано	2 349
Працевлаштовано за компенсаційними програмами	147
Отримали ваучери на навчання	116
Проходили професійне навчання	455
Отримали направлення на суспільно корисні роботи	510
Брали участь у громадських та інших роботах тимчасового характеру	233
Працевлаштовано ВПО з компенсацією витрат на оплату праці	68
Отримували послуги станом на 01.04.2026	4 576
З них мали статус безробітного станом на 01.04.2026	2 317

* Складено автором за даними [21]

Аналіз таблиці 2.1 свідчить, що у січні–березні 2026 року послугами Тернопільського обласного центру зайнятості скористалися 8 822 особи, з

яких 3 763 мали статус безробітного. Це означає, що частка зареєстрованих безробітних серед усіх отримувачів послуг становила близько 42,7 %. Водночас було працевлаштовано 2 349 осіб, тобто рівень працевлаштування відносно загальної кількості осіб, які отримували послуги, становив приблизно 26,6 %.

Особливо важливим є показник професійного навчання. У першому кварталі 2026 року професійне навчання проходили 455 осіб, а 116 осіб отримали ваучери на навчання. Це свідчить про те, що служба зайнятості поступово зміщує акцент від простого посередництва у працевлаштуванні до активної політики розвитку людського капіталу. Для теми цифровізації це має принципове значення, адже саме навчання, перекваліфікація та оновлення компетентностей є ключовими інструментами зниження структурного безробіття.

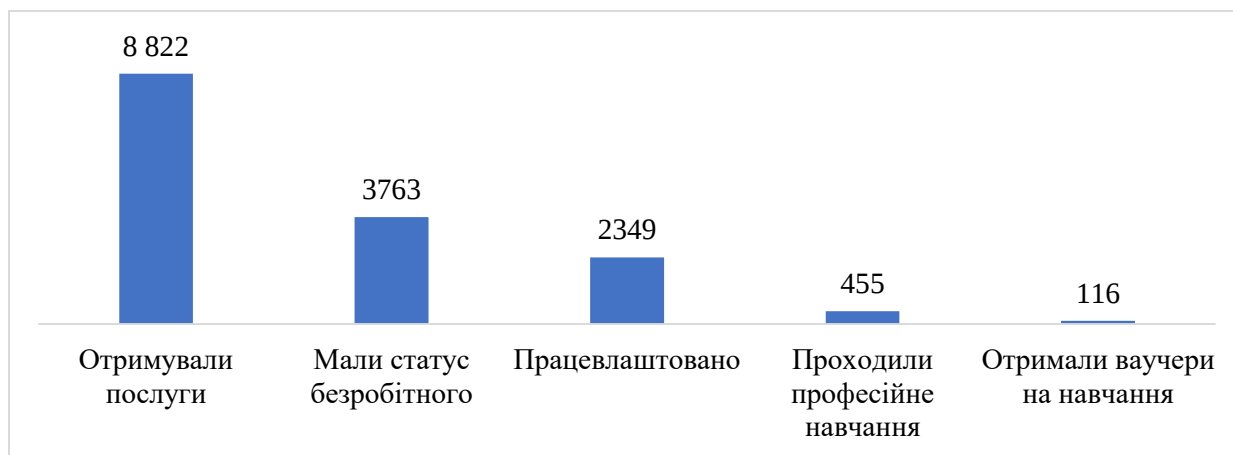

Рис. 2.1. Співвідношення основних показників ринку праці Тернопільської області у I кварталі 2026 року*

* Складено автором за даними [21]

Рис. 2.1 демонструє, що найбільшу групу становлять особи, які зверталися за послугами служби зайнятості. Водночас кількість осіб, які реально були працевлаштовані, є меншою за кількість осіб зі статусом безробітного, що свідчить про наявність певного розриву між потребами шукачів роботи та можливостями їх швидкого працевлаштування. Такий

розрив може пояснюватися як обмеженою кількістю відповідних вакансій, так і невідповідністю кваліфікації безробітних актуальним вимогам роботодавців.

Важливою особливістю ринку праці Тернопільської області є територіальна нерівномірність навантаження на службу зайнятості. У структурі Тернопільського обласного центру зайнятості виділяються три основні філії: Кременецька, Тернопільська та Чортківська. Найбільше навантаження традиційно припадає на Тернопільську філію, що пояснюється концентрацією населення, підприємств, освітніх закладів, установ соціальної сфери, торгівлі та адміністративних послуг у місті Тернополі та прилеглих громадах.

Таблиця 2.2

**Розподіл отримувачів послуг та працевлаштованих осіб за філіями
Тернопільського ОЦЗ у січні–березні 2026 року***

Філія Тернопільського ОЦЗ	Отримували послуги, осіб	Мали статус безробітного, осіб	Працевлаштовано, осіб	Частка працевлаштованих у загальній кількості отримувачів послуг, %
Кременецька філія	995	514	333	33,5
Тернопільська філія	5 460	2 291	1 423	26,1
Чортківська філія	2 367	958	593	25,1
Усього по області	8 822	3 763	2 349	26,6

* Складено автором за даними [21]

За даними таблиці 2.2, найбільша кількість отримувачів послуг зосереджена у Тернопільській філії - 5 460 осіб, що становить понад 60 % усіх звернень по області, що підтверджує провідну роль обласного центру у формуванні регіонального ринку праці. Саме Тернопіль акумулює найбільшу кількість роботодавців, вакансій і шукачів роботи.

Разом з тим найвищий відносний показник працевлаштування зафіксовано у Кременецькій філії - 33,5 %, що може свідчити про кращу

відповідність між наявними вакансіями та характеристиками шукачів роботи або про меншу конкуренцію на локальному ринку праці. У Тернопільській філії цей показник становить 26,1 %, а у Чортківській - 25,1 %. Отже, попри найбільший абсолютний обсяг працевлаштування в Тернопільській філії, відносна ефективність працевлаштування дещо вища у Кременецькій зоні обслуговування.

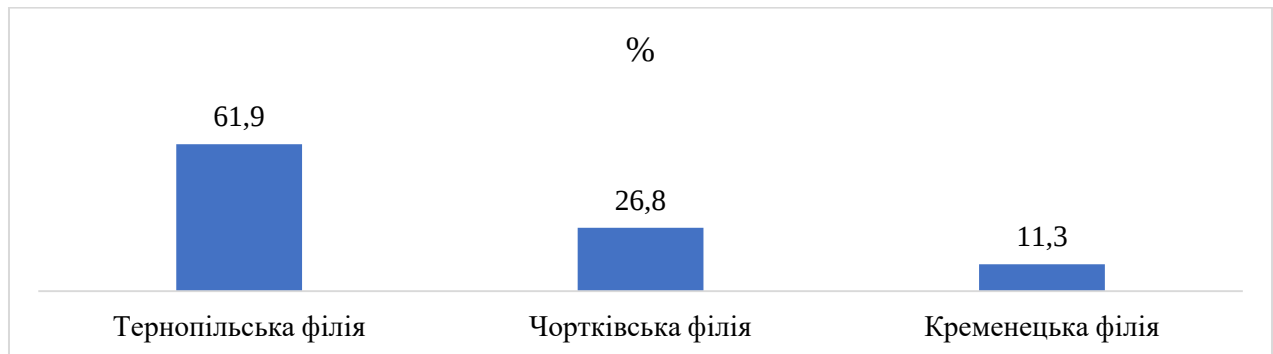

Рис. 2.2. Територіальна структура отримувачів послуг Тернопільського ОЦЗ у I кварталі 2026 року*

* Складено автором за даними [21]

Рисунок 2.2 показує домінування Тернопільської філії в загальній структурі звернень до служби зайнятості. Така концентрація є закономірною, оскільки Тернопіль виконує функції адміністративного, освітнього, торговельного та сервісного центру області. Водночас висока концентрація шукачів роботи в обласному центрі може посилювати конкуренцію за робочі місця, особливо у сферах, що не потребують високої кваліфікації.

Окремої уваги потребує аналіз соціально-демографічних груп, які звертаються до служби зайнятості. Найбільш чисельною групою серед отримувачів послуг є жінки. У січні–березні 2026 року послуги отримували 5 530 жінок, з яких 3 078 мали статус безробітної. Було працевлаштовано 1 358 жінок. Це означає, що жінки становили близько 62,7 % усіх отримувачів послуг Тернопільського ОЦЗ. Така ситуація може бути пов'язана з воєнними умовами, мобілізацією чоловіків, змінами у структурі домогосподарств, а

також активнішою участю жінок у пошуку офіційної роботи через державні інституції.

Таблиця 2.3

**Окремі категорії населення на ринку праці Тернопільської області
у січні–березні 2026 року***

Категорія населення	Отримували послуги, осіб	Мали статус безробітного, осіб	Працевлаштовано, осіб	Проходили професійне навчання, осіб
Жінки	5 530	3 078	1 358	382
Молодь до 35 років	2 095	956	626	150
Люди з інвалідністю	540	484	63	44
Внутрішньо переміщені особи	879	558	188	44
Учасники бойових дій	251	215	44	20

* Складено автором за даними [21]

Таблиця 2.3 дає змогу оцінити структуру вразливих і пріоритетних груп на регіональному ринку праці. Найбільшою категорією є жінки, що свідчить про їх високу активність у взаємодії зі службою зайнятості. Другою за чисельністю групою є молодь до 35 років - 2 095 осіб. Це важливий показник, оскільки молодіжне безробіття має довгострокові соціально-економічні наслідки: воно може призводити до втрати мотивації, міграції, зниження професійної активності та погіршення перспектив формування людського капіталу регіону.

Особливої уваги потребують внутрішньо переміщені особи. У першому кварталі 2026 року послуги отримували 879 ВПО, з яких 558 мали статус безробітного, а 188 були працевлаштовані, що свідчить про поступову інтеграцію ВПО у регіональний ринок праці, однак одночасно вказує на потребу в подальшій підтримці цієї категорії населення, зокрема через компенсаційні програми, навчання та адаптаційні заходи.

Найбільш складною є ситуація з працевлаштуванням людей з інвалідністю. Із 540 осіб цієї категорії, які отримували послуги, було працевлаштовано лише 63 особи, що свідчить про наявність бар'єрів доступу до зайнятості: недостатню кількість адаптованих робочих місць, обмежену готовність роботодавців до інклюзивного працевлаштування, а також потребу в розвитку дистанційних і гнучких форм роботи. У контексті цифровізації саме дистанційна зайнятість може стати одним із важливих інструментів розширення можливостей працевлаштування для людей з інвалідністю.

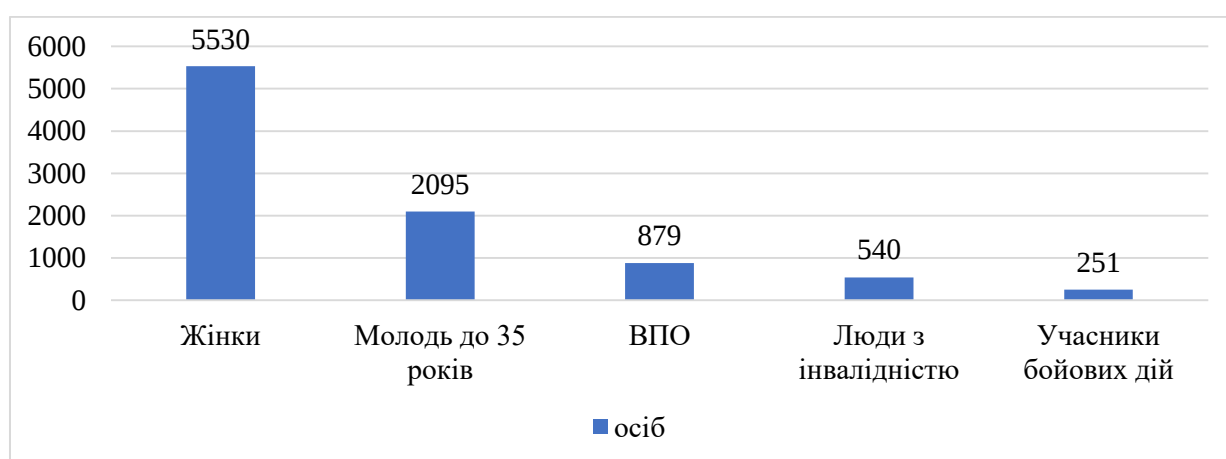

Рис. 2.3. Структура окремих категорій отримувачів послуг Тернопільського ОЦЗ у I кварталі 2026 року*

* Складено автором за даними [21]

Рисунок 2.3 демонструє, що основне навантаження на службу зайнятості припадає на жінок і молодь, що має важливе значення для формування регіональної політики зайнятості, оскільки саме ці групи повинні бути ключовими цільовими аудиторіями програм професійного навчання, цифрової грамотності, підтримки самозайнятості та малого підприємництва.

У 2025 році в Тернопільській області на кінець періоду було зареєстровано 1 958 безробітних, тоді як кількість вакансій становила 1 743. Формально співвідношення безробітних до вакансій було близьким до рівноваги — приблизно 1,12 безробітного на одну вакансію. Однак така пропорція не означає повної збалансованості ринку праці. Насправді головною

проблемою є не лише кількість вакансій, а їх якісна відповідність професійному досвіду, освіті, територіальній доступності та очікуванням шукачів роботи.

Таблиця 2.4

Галузева структура безробітних і вакансій у Тернопільській області у 2025 році*

Вид економічної діяльності	Безробітні, осіб	Вакансії, од.	Співвідношення безробітних до вакансій
Сільське господарство	126	85	1,48
Переробна промисловість	262	391	0,67
Будівництво	18	84	0,21
Торгівля	410	318	1,29
Транспорт	64	87	0,74
Тимчасове розміщування й харчування	59	60	0,98
Інформація та телекомунікації	17	13	1,31
Фінансова та страхова діяльність	24	7	3,43
Професійна, наукова та технічна діяльність	33	29	1,14
Державне управління й оборона	434	86	5,05
Освіта	103	171	0,60
Охорона здоров'я та соціальна допомога	119	227	0,52

* Складено автором за даними [21]

Дані таблиці 2.4 засвідчують, що ринок праці Тернопільської області має виражені галузеві диспропорції. Найбільша кількість безробітних у 2025 році була пов'язана з такими сферами, як державне управління й оборона, торгівля та переробна промисловість. Водночас найбільша кількість вакансій спостерігалася у переробній промисловості, торгівлі, охороні здоров'я, освіті та будівництві.

Найбільший дисбаланс зафіксовано у сфері державного управління й оборони, де на 86 вакансій припадало 434 безробітні, тобто понад 5 осіб на одну вакансію. Це може свідчити про обмеженість можливостей працевлаштування для осіб, які раніше працювали у бюджетній, адміністративній або управлінській сфері. Водночас у будівництві, освіті, охороні здоров'я та переробній промисловості кількість вакансій

перевищувала кількість безробітних, що свідчить про дефіцит кадрів у цих секторах.

Особливо показовою є сфера охорони здоров'я та соціальної допомоги: на 119 безробітних припадало 227 вакансій. Це означає, що наявний попит на працівників є вищим за пропозицію. Подібна ситуація спостерігається в освіті, де на 103 безробітних припадала 171 вакансія. Отже, в області існує не лише проблема безробіття, а й проблема нестачі працівників у соціально важливих сферах.

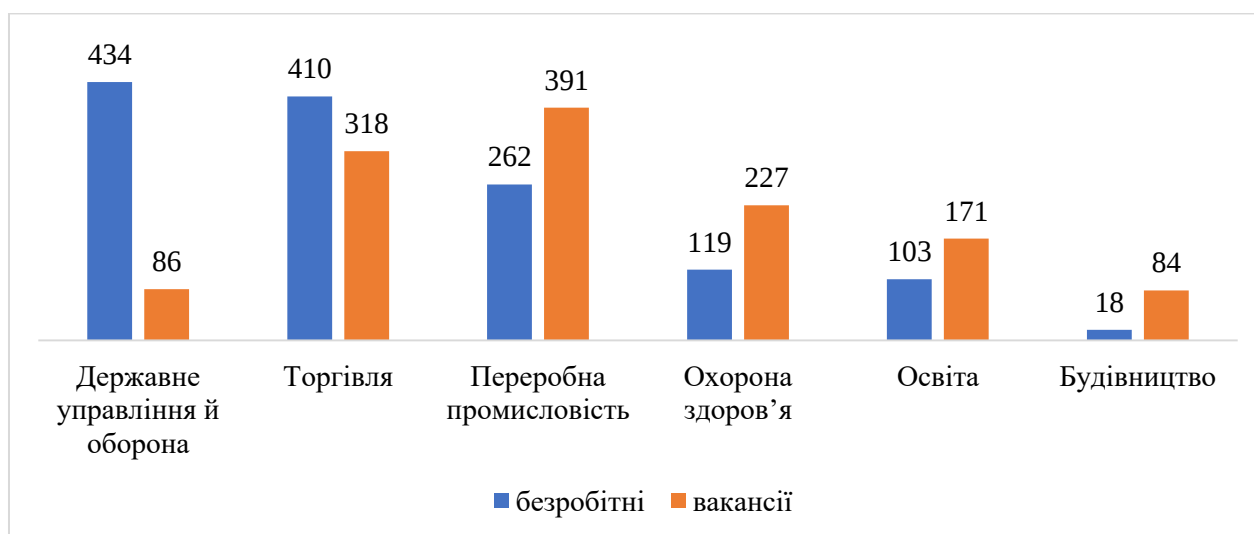

Рис. 2.4. Безробітні особи і вакансії за окремими сферами у Тернопільській області у 2025 році*

* Складено автором за даними [21]

Рисунок 2.4 наочно підтверджує структурний характер проблеми безробіття. У частині сфер спостерігається надлишок робочої сили, тоді як інші галузі мають кадровий дефіцит. Саме така ситуація є типовою ознакою структурного безробіття, коли проблема полягає не лише у відсутності вакансій, а у невідповідності професійного профілю безробітних потребам економіки.

У контексті цифровізації така невідповідність може посилюватися. Наприклад, навіть у торгівлі чи переробній промисловості роботодавці дедалі частіше очікують від працівників уміння працювати з цифровими системами

обліку, електронними замовленнями, програмами складського управління, онлайн-касовими системами та електронним документообігом. Відповідно, працівники, які мають досвід у традиційних формах праці, але не володіють цифровими інструментами, можуть залишатися менш конкурентоспроможними.

Однією з ключових характеристик ринку праці є динаміка співвідношення попиту і пропозиції робочої сили. У Тернопільській області у 2025 році спостерігалася відносна стабілізація після різких коливань попередніх років, проте зберігалися суттєві структурні дисбаланси.

Таблиця 2.5

Динаміка кількості безробітних та вакансій у Тернопільській області у 2025 р.*

Показник	Значення
Кількість зареєстрованих безробітних (на кінець року)	1 958 осіб
Кількість вакансій (на кінець року)	1 743 од.
Навантаження на 1 вакансію	1,12 осіб

* Складено автором за даними [21]

Як видно з таблиці, співвідношення між кількістю безробітних і вакансій у 2025 році було відносно збалансованим — 1,12 особи на одну вакансію. Формально це свідчить про наближення ринку праці до рівноважного стану.

Однак така ситуація є лише умовною, оскільки:

- вакансії та безробітні не збігаються за професійною структурою;
- існує територіальна нерівномірність;
- частина вакансій має низьку оплату або складні умови праці.

Таким чином, навіть при кількісній рівновазі ринок праці залишається структурно незбалансованим.

Важливим показником ефективності функціонування ринку праці є навантаження на одну вакансію, яке відображає рівень конкуренції серед шукачів роботи.

У Тернопільській області цей показник у середньому становить близько 1–2 осіб на одну вакансію, однак у розрізі галузей він суттєво відрізняється.

Таблиця 2.6

Навантаження на вакансії за окремими галузями*

Галузь	Навантаження (осіб на 1 вакансію)
Державне управління	5,05
Фінансова діяльність	3,43
Торгівля	1,29
Сільське господарство	1,48
Освіта	0,60
Охорона здоров'я	0,52
Будівництво	0,21

* Складено автором за даними [21]

Найвищий рівень конкуренції спостерігається у сфері державного управління та фінансової діяльності. Це пояснюється:

- обмеженою кількістю вакансій;
- високою привабливістю таких робочих місць;
- стабільністю зайнятості.

Натомість у сферах будівництва, медицини та освіти спостерігається дефіцит працівників, що свідчить про небажання населення працювати у цих сферах через:

- низьку оплату;
- складні умови праці;
- високі вимоги до кваліфікації.

Ринок праці Тернопільської області має чітко виражену соціальну структуру. Найбільш вразливими категоріями є: жінки, молодь, внутрішньо переміщені особи, люди з інвалідністю.

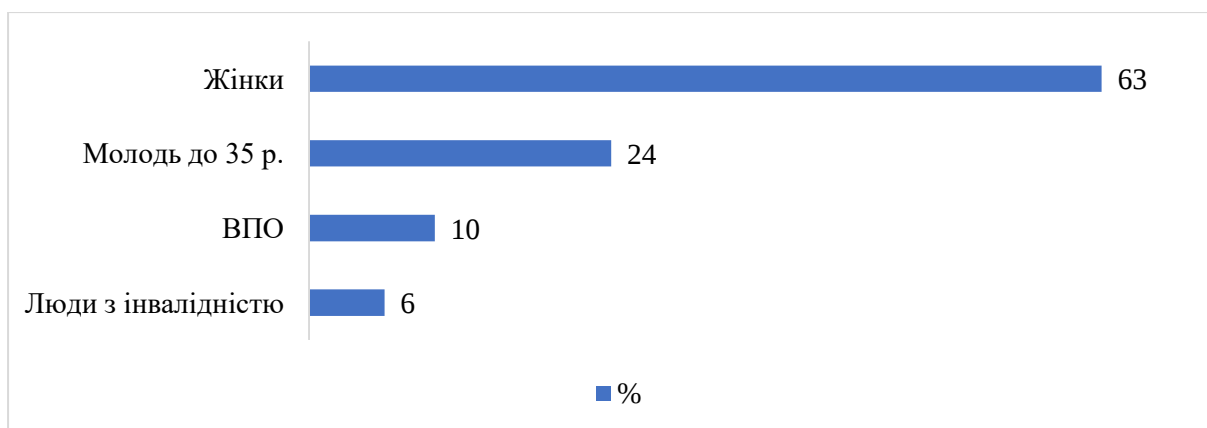

Рис. 2.5. Структура безробіття за соціальними групами у Тернопільській області на початок 2026 р.*

* Складено автором за даними [21]

Найбільш чисельною групою серед безробітних є жінки, що пов'язано з структурними змінами ринку праці, воєнними чинниками, змінами ролей у домогосподарствах.

Молодь становить значну частку безробітних, що свідчить про проблеми першого працевлаштування, невідповідність освіти вимогам ринку.

Важливим фактором формування ринку праці є міграція. За даними ДСЗ:

- значна частина населення виїхала за кордон;
- відбувається мобілізація чоловіків;
- спостерігається дефіцит кадрів у технічних професіях.

Це призводить до зменшення пропозиції робочої сили, зростання ролі жінок на ринку праці, підвищення попиту на робітничі професії.

Цифровізація поступово змінює структуру зайнятості в області. Основні тенденції:

- зростання попиту на цифрові навички;
- поява дистанційної зайнятості;
- автоматизація рутинних процесів;
- формування структурного безробіття.

Наукові дослідження підтверджують, що цифровізація створює одночасно можливості і ризики для ринку праці.

У результаті проведеного аналізу встановлено, що ринок праці Тернопільської області характеризується:

- відносною кількісною збалансованістю попиту і пропозиції;
- наявністю структурного безробіття;
- дисбалансами між галузями;
- значною роллю соціально вразливих груп;
- впливом міграції та воєнного стану;
- поступовим впливом цифровізації.

Визначено, що ключовою проблемою є не нестача робочих місць, а невідповідність між кваліфікацією працівників і потребами ринку праці.

2.2. Вплив цифровізації на зайнятість населення області

Цифровізація економіки виступає одним із ключових факторів трансформації сучасного ринку праці, змінюючи не лише структуру зайнятості, але й сам характер трудових відносин, вимоги до працівників і механізми формування попиту на робочу силу. У глобальному та національному контексті цифровізація сприяє формуванню нової моделі зайнятості, яка характеризується гнучкістю, мобільністю, дистанційністю та орієнтацією на знання і цифрові компетентності.

В Україні цифрова трансформація набула особливої актуальності після 2020 року, коли активізувалися процеси розвитку електронного урядування, онлайн-послуг та цифрових платформ. Важливим інструментом стало впровадження державної цифрової екосистеми Diiа, яка забезпечує доступ до понад 130 державних сервісів у цифровому форматі. Це не лише підвищило ефективність взаємодії громадян з державою, але й сприяло поширенню цифрових навичок серед населення.

Загальнонаціональні дослідження підтверджують, що цифровізація істотно впливає на структуру зайнятості. Зокрема, розвиток ІТ-сектора та

цифрових послуг сприяє створенню нових робочих місць, а також формуванню нових моделей зайнятості, таких як фріланс, дистанційна робота та платформена зайнятість. Водночас автоматизація і цифрові технології витісняють частину традиційних професій, що призводить до зростання структурного безробіття.

Для Тернопільської області ці процеси мають специфічний характер. З одного боку, регіон не є потужним центром ІТ-індустрії, як Київ чи Львів, однак з іншого — цифровізація поступово проникає у всі сфери економічної діяльності: торгівлю, освіту, медицину, державне управління, транспорт і логістику. Це означає, що навіть традиційні галузі стають цифрово залежними, а отже — змінюють вимоги до працівників.

Одним із ключових чинників впливу цифровізації на зайнятість є рівень цифрових компетентностей населення. Саме він визначає можливість працівників адаптуватися до нових умов праці та зайняти відповідні позиції на ринку праці.

За даними досліджень, рівень цифрових навичок населення України суттєво зріс протягом останніх років. Якщо у 2019 році понад 53% населення мали лише базові або нижчі за базові цифрові навички, то вже у 2023 році частка таких осіб зменшилася до 40,4%, а близько 60% населення володіють базовими або вищими цифровими компетентностями.

Крім того, за останніми оцінками, до 96% українців уже мають певний рівень цифрових навичок, що наближає країну до середніх показників ЄС.

Таблиця 2.7

Динаміка цифрових навичок населення України у 2019–2025 рр.*

Показник	2019 р.	2023 р.	2025 р.
Частка населення з низьким рівнем цифрових навичок	53%	40,4%	35–40%
Частка населення з базовими та вищими навичками	47%	60%	60–65%
Частка населення, що має цифрові навички загалом	85%	90%	—

* Складено автором за даними [20]

Наведені дані свідчать про позитивну динаміку цифрової грамотності населення. Це створює передумови для:

- підвищення зайнятості;
- розширення доступу до дистанційної роботи;
- розвитку цифрового підприємництва.

Водночас значна частка населення все ще має недостатній рівень цифрових навичок, що обмежує їх конкурентоспроможність на ринку праці.

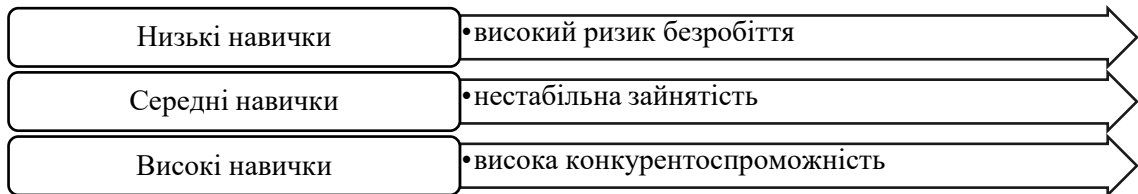

Рис. 2.6. Вплив цифрових навичок на зайнятість*

* Складено автором самостійно.

Рис. 2.6 демонструє пряму залежність між рівнем цифрових компетенцій і рівнем зайнятості. Працівники з високим рівнем цифрових навичок мають значно кращі можливості працевлаштування, вищу оплату праці та більшу мобільність на ринку праці.

Таблиця 2.8

Вплив цифровізації на структуру зайнятості*

Позитивні ефекти	Негативні ефекти
Створення нових професій	Скорочення традиційних робочих місць
Зростання ІТ-сектора	Структурне безробіття
Дистанційна робота	Цифрова нерівність
Підвищення продуктивності	Витіснення низькокваліфікованих працівників

* Складено автором за даними [21]

Цифровізація суттєво змінює структуру зайнятості, формуючи новий розподіл робочої сили між галузями економіки. У першу чергу це проявляється через:

- зростання ролі ІТ-сектора;
- розвиток цифрових платформ;
- автоматизацію виробництва;
- появу нових професій.

В Україні ІТ-сектор демонструє стабільне зростання.

Цифровізація має подвійний вплив: вона одночасно створює нові можливості і загрози для ринку праці. Особливо важливо, що негативні ефекти найбільше зачіпають працівників без цифрових навичок.

Рис. 2.10. Механізм впливу цифровізації на зайнятість*

* Складено автором самостійно.

Одним із найбільш помітних наслідків цифровізації є розвиток дистанційної зайнятості. Вона дозволяє працівникам виконувати роботу незалежно від місця проживання, що є особливо важливим для регіонів, таких як Тернопільська область.

Згідно з дослідженнями, цифровізація сприяє розвитку гіг-економіки та фрілансу, що створює нові можливості для зайнятості, особливо для молоді.

Отже, цифровізація суттєво впливає на зайнятість населення, змінюючи структуру ринку праці, підвищуючи роль цифрових компетенцій та формуючи нові форми зайнятості. Для Тернопільської області ці процеси мають особливе значення, оскільки дозволяють частково компенсувати обмеженість локального ринку праці за рахунок дистанційної роботи та інтеграції у глобальну економіку.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ЗНИЖЕННЯ БЕЗРОБІТТЯ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Сучасний етап розвитку ринку праці Тернопільської області характеризується не лише кількісними змінами, але й глибокими якісними трансформаціями, зумовленими процесами цифровізації. Як показано в попередніх розділах, ключовою проблемою є не стільки відсутність робочих місць, скільки невідповідність професійних компетенцій населення новим вимогам економіки.

Однією з найгостріших проблем є цифровий розрив, який проявляється у нерівномірному доступі різних груп населення до цифрових технологій і навичок їх використання. У Тернопільській області ця проблема особливо відчутна у сільській місцевості, де рівень доступу до швидкісного інтернету, цифрових сервісів і сучасної техніки залишається нижчим, ніж у міських центрах. Це обмежує можливості працевлаштування населення, зокрема у сфері дистанційної роботи [16, с. 188].

Другим важливим викликом є недостатній рівень цифрових компетентностей населення. Значна частина безробітних не володіє базовими навичками роботи з комп'ютером, електронними сервісами, онлайн-комунікаціями. У результаті навіть за наявності вакансій вони не можуть претендувати на робочі місця, які потребують хоча б мінімального рівня цифрової грамотності.

Третім чинником є вікові бар'єри. Особи старшого віку значно складніше адаптуються до нових технологій, що знижує їхню конкурентоспроможність на ринку праці. У той же час молодь, хоча і має кращі цифрові навички, часто стикається з проблемами працевлаштування через відсутність практичного досвіду.

Не менш важливим є структурний дисбаланс ринку праці. Як показано в аналітичній частині, у Тернопільській області одночасно існує дефіцит кадрів

у певних галузях (будівництво, медицина, освіта) і надлишок робочої сили в інших (державне управління, торгівля). Цифровізація посилює ці дисбаланси, оскільки змінює структуру попиту на працю.

Таким чином, проблема безробіття в умовах цифровізації має комплексний характер і потребує системного підходу до її вирішення.

Зниження рівня безробіття в умовах цифрової трансформації значною мірою залежить від ефективності державної та регіональної політики зайнятості. В Україні протягом останніх років було реалізовано низку заходів, спрямованих на підтримку зайнятості населення, зокрема розвиток програм професійного навчання, стимулювання підприємництва, підтримка внутрішньо переміщених осіб [18].

У Тернопільській області важливу роль відіграє діяльність служби зайнятості, яка не лише сприяє працевлаштуванню, але й активно впроваджує програми перекваліфікації, навчання та підвищення кваліфікації. Особливого значення набувають програми, пов'язані з розвитком цифрових навичок, оскільки саме вони дозволяють зменшити структурне безробіття.

Важливим напрямом є розвиток електронних сервісів зайнятості, які дозволяють: здійснювати пошук роботи онлайн; отримувати консультації дистанційно; проходити навчання через цифрові платформи.

Крім того, держава активно підтримує розвиток цифрової інфраструктури, що створює передумови для розширення можливостей зайнятості, особливо у віддалених територіях.

Вирішення проблеми безробіття в Тернопільській області в умовах цифровізації потребує комплексного підходу, який охоплює економічні, освітні, соціальні та технологічні аспекти.

Представлені в таблиці 3.1. напрями відображають комплексний підхід до вирішення проблеми безробіття. Найбільш важливим є розвиток цифрових компетентностей, оскільки саме він лежить в основі всіх інших напрямів. Без належного рівня цифрових навичок населення не зможе адаптуватися до нових умов ринку праці.

Таблиця 3.1

Основні напрями зниження безробіття в умовах цифровізації*

Напрямок	Зміст	Результат
Розвиток цифрових компетентностей	Навчання населення цифровим навичкам	Підвищення конкурентоспроможності
Професійна перекваліфікація	Освоєння нових професій	Зниження структурного безробіття
Розвиток дистанційної зайнятості	Підтримка онлайн-роботи	Розширення можливостей працевлаштування
Підтримка підприємництва	Стимулювання малого бізнесу	Створення нових робочих місць
Розвиток цифрової інфраструктури	Інтернет, сервіси	Зростання доступності роботи
Інтеграція освіти і бізнесу	Адаптація навчання до ринку	Зменшення дисбалансу
Підтримка вразливих груп	ВПО, люди з інвалідністю	Соціальна стабільність

* Складено автором самостійно.

В умовах стрімкої цифровізації економіки розвиток цифрових компетентностей населення стає не просто бажаним, а критично необхідним чинником забезпечення зайнятості та конкурентоспроможності робочої сили. Як показано у попередніх розділах, саме невідповідність рівня кваліфікації працівників сучасним вимогам ринку праці є однією з ключових причин безробіття, особливо його структурної складової. У цьому контексті формування та розвиток цифрових навичок виступає базовим інструментом подолання цього дисбалансу.

Для Тернопільської області ця проблема має особливе значення, оскільки регіон характеризується значною часткою населення, зайнятого у традиційних секторах економіки, де процеси цифрової трансформації відбуваються поступово, але невпинно. Це означає, що навіть працівники, які раніше не потребували цифрових навичок, сьогодні змушені адаптуватися до нових умов — від використання електронного документообігу до роботи з онлайн-платформами.

У цьому контексті доцільним є розширення мережі навчальних центрів і програм, спрямованих на формування цифрових компетентностей населення. Йдеться не лише про формальну освіту, а й про систему неформального навчання: короткострокові курси, тренінги, онлайн-навчання, програми

перекваліфікації. Особливу увагу слід приділяти розвитку таких напрямів, як цифрова грамотність, основи програмування, робота з даними, електронна комерція, цифровий маркетинг, кібербезпека.

Важливо підкреслити, що розвиток цифрових компетентностей повинен мати диференційований характер і враховувати особливості різних соціальних груп. Зокрема, безробітні потребують практично орієнтованих програм, які дозволяють швидко отримати нову професію або підвищити кваліфікацію. Особи старшого віку потребують базових навичок цифрової грамотності та підтримки у процесі адаптації до нових технологій. Внутрішньо переміщені особи, своєю чергою, часто потребують швидкої інтеграції у нове середовище, що робить цифрові навички ключовим фактором їх працевлаштування.

Розвиток цифрових компетентностей має багатовимірний ефект. По-перше, він сприяє підвищенню зайнятості населення, оскільки розширює можливості працевлаштування як у традиційних, так і у нових секторах економіки. По-друге, він знижує ризик безробіття, оскільки працівники з високим рівнем цифрових навичок є більш адаптивними до змін. По-третє, він забезпечує довгострокову стійкість ринку праці, формуючи основу для безперервного навчання та професійного розвитку.

Таким чином, розвиток цифрових компетентностей населення повинен стати одним із пріоритетних напрямів регіональної політики зайнятості, оскільки саме він забезпечує перехід від пасивної до активної моделі подолання безробіття.

Цифровізація відкриває принципово нові можливості для зайнятості населення через розвиток дистанційної роботи та гіг-економіки. Ці форми зайнятості набули особливого поширення в останні роки, що пов'язано як із технологічним прогресом, так і з впливом глобальних викликів, зокрема пандемії та воєнного стану.

Для Тернопільської області розвиток дистанційної зайнятості має стратегічне значення, оскільки дозволяє подолати обмеженість локального ринку праці. Регіон не є великим промисловим чи діловим центром, тому

кількість робочих місць традиційно є обмеженою. Водночас цифрові технології дозволяють мешканцям області працювати на роботодавців з інших регіонів України або навіть за кордоном, що суттєво розширює їхні можливості.

Однією з ключових переваг дистанційної зайнятості є доступ до глобального ринку праці. Працівники можуть виконувати роботу незалежно від місця проживання, що особливо важливо для сільських територій. Крім того, дистанційна робота забезпечує гнучкість зайнятості, дозволяючи поєднувати роботу з навчанням, сімейними обов'язками або іншими видами діяльності.

Важливо також, що дистанційна зайнятість відкриває можливості для працевлаштування вразливих груп населення, зокрема осіб з інвалідністю, жінок з малими дітьми, внутрішньо переміщених осіб. Це сприяє підвищенню соціальної інклюзії та зменшенню нерівності на ринку праці.

Разом із тим розвиток гіг-економіки має і певні ризики. Зокрема, це нестабільність доходів, відсутність соціальних гарантій, залежність від цифрових платформ. Тому важливим є формування відповідної нормативно-правової бази, яка б забезпечувала баланс між гнучкістю зайнятості та соціальним захистом працівників [10, с. 24].

Отже, розвиток дистанційної зайнятості та гіг-економіки є важливим напрямом зниження безробіття, який дозволяє інтегрувати регіон у глобальний економічний простір і створити нові можливості для зайнятості населення.

У сучасних умовах одним із найбільш ефективних способів зниження безробіття є розвиток підприємництва та самозайнятості. Цифровізація створює сприятливі умови для цього процесу, знижуючи бар'єри входу на ринок, спрощуючи доступ до ресурсів і розширюючи можливості для реалізації бізнес-ідей.

Для Тернопільської області розвиток малого бізнесу має особливе значення, оскільки саме він є одним із основних джерел створення нових

робочих місць. Цифрові технології дозволяють підприємцям працювати в онлайн-середовищі, здійснювати продаж товарів і послуг через інтернет, використовувати цифровий маркетинг і аналітику для розвитку бізнесу.

Ефективна підтримка підприємництва повинна включати комплекс заходів. Насамперед це грантові програми, які забезпечують фінансову підтримку на початковому етапі. Важливим є також навчання підприємству, яке допомагає сформувати необхідні знання та навички. Окрему роль відіграє підтримка стартапів, зокрема у сфері цифрових технологій.

Розвиток підприємництва сприяє не лише зниженню безробіття, але й підвищенню економічної активності населення, формуванню інноваційного середовища та зміцненню регіональної економіки. У довгостроковій перспективі це дозволяє створити стійку основу для економічного розвитку.

Однією з ключових умов ефективного функціонування ринку праці є відповідність освітньої системи потребам економіки. У сучасних умовах цифровізації ця проблема набуває особливої актуальності, оскільки швидкість змін у технологіях значно перевищує швидкість адаптації освітніх програм.

У Тернопільській області важливим завданням є оновлення змісту освіти з урахуванням вимог цифрової економіки. Це передбачає включення до навчальних програм курсів з цифрових технологій, аналітики даних, програмування, цифрового маркетингу.

Перспективним напрямом є розвиток дуальної освіти, яка поєднує теоретичне навчання з практичною підготовкою на підприємствах. Це дозволяє студентам отримувати реальний досвід роботи і підвищує їх шанси на працевлаштування.

Важливим є також розвиток співпраці між закладами освіти і бізнесом. Роботодавці повинні брати участь у формуванні освітніх програм, надавати можливості для стажування і практики, що дозволить зменшити розрив між освітою і ринком праці.

Отже, інтеграція освіти і ринку праці є ключовим фактором зниження безробіття, оскільки вона забезпечує підготовку кадрів, які відповідають сучасним вимогам економіки.

У процесі дослідження встановлено, що зниження безробіття в умовах цифровізації потребує комплексного і системного підходу, який охоплює всі ключові аспекти функціонування ринку праці.

Визначено, що основними напрямками є розвиток цифрових компетентностей населення, підтримка підприємництва, розвиток дистанційної зайнятості та інтеграція освіти і ринку праці. Реалізація цих напрямів дозволяє не лише зменшити рівень безробіття, але й підвищити якість зайнятості та конкурентоспроможність робочої сили.

Запропоновані заходи сприятимуть формуванню сучасного, гнучкого і адаптивного ринку праці, здатного ефективно реагувати на виклики цифрової економіки. У довгостроковій перспективі це забезпечить стійкий розвиток Тернопільської області та підвищення рівня добробуту населення.

ВИСНОВКИ

У сучасних умовах цифровізація виступає одним із ключових чинників трансформації соціально-економічних процесів, що безпосередньо впливає на функціонування ринку праці та рівень зайнятості населення. Встановлено, що цей вплив має комплексний і суперечливий характер, поєднуючи як позитивні ефекти у вигляді створення нових робочих місць і форм зайнятості, так і негативні наслідки, зокрема зростання структурного безробіття та поглиблення цифрової нерівності.

1. У ході дослідження теоретичних засад функціонування ринку праці з'ясовано, що безробіття є невід'ємною характеристикою економічної системи, а в умовах цифровізації особливого значення набуває саме структурне безробіття. Воно виникає внаслідок невідповідності між рівнем професійної підготовки працівників та новими вимогами ринку праці, що формуються під впливом цифрових технологій. Доведено, що цифровізація трансформує характер праці, підвищує вимоги до кваліфікації та змінює структуру зайнятості.

2. Аналіз ринку праці Тернопільської області показав, що регіон характеризується відносною кількісною збалансованістю попиту і пропозиції робочої сили, однак при цьому зберігаються значні структурні дисбаланси. Виявлено, що проблема безробіття полягає не лише у нестачі робочих місць, а у невідповідності між професійними характеристиками безробітних та потребами роботодавців. Найбільш виражені диспропорції спостерігаються у галузевому розрізі, де одночасно існує дефіцит кадрів у соціально важливих сферах (освіта, охорона здоров'я, будівництво) та надлишок робочої сили у сфері державного управління та торгівлі.

3. Дослідження соціально-демографічної структури безробіття засвідчило, що найбільш вразливими категоріями населення є жінки, молодь, внутрішньо переміщені особи та люди з інвалідністю. Це свідчить про необхідність диференційованого підходу до формування політики зайнятості з урахуванням специфіки кожної з цих груп.

4. Оцінка рівня цифровізації регіону показала, що цифрові технології поступово інтегруються у всі сфери економічної діяльності Тернопільської області. Водночас встановлено, що рівень цифрових компетентностей населення залишається недостатнім для повноцінної адаптації до нових умов ринку праці. Саме цей фактор є однією з ключових причин виникнення структурного безробіття в умовах цифровізації.

5. У ході дослідження встановлено наявність прямого взаємозв'язку між рівнем цифровізації та зайнятістю населення. Зокрема, зростання рівня цифрових компетентностей сприяє підвищенню конкурентоспроможності працівників, розширенню можливостей працевлаштування, розвитку дистанційної зайнятості та підприємництва. Водночас недостатній рівень цифрових навичок призводить до обмеження доступу до сучасних форм зайнятості та підвищує ризик безробіття.

6. Доведено, що цифровізація змінює не лише структуру зайнятості, але й форми трудових відносин. Найбільш динамічно розвиваються дистанційна зайнятість, фріланс та гіг-економіка, які дозволяють інтегрувати регіональний ринок праці у глобальний економічний простір. Для Тернопільської області це створює додаткові можливості компенсації обмеженості локального ринку праці.

7. На основі проведеного аналізу обґрунтовано основні напрями зниження безробіття в умовах цифровізації. Встановлено, що ключовими з них є:

- розвиток цифрових компетентностей населення;
- професійна перекваліфікація та навчання протягом життя;
- розвиток дистанційної зайнятості;
- підтримка підприємництва та самозайнятості;
- розвиток цифрової інфраструктури;
- інтеграція освіти та ринку праці;
- підтримка вразливих категорій населення.

8. Визначено, що найбільш ефективним напрямом є розвиток цифрових компетентностей населення, оскільки він є базовим для реалізації інших заходів і забезпечує адаптацію робочої сили до умов цифрової економіки. Саме інвестиції у людський капітал здатні забезпечити довгострокове зниження рівня безробіття.

9. Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх використання органами державної влади та місцевого самоврядування при формуванні регіональної політики зайнятості, розробці програм професійного навчання та цифрової трансформації, а також у діяльності служби зайнятості щодо підвищення ефективності працевлаштування населення.

Узагальнюючи результати дослідження, слід зазначити, що цифровізація виступає одночасно викликом і можливістю для ринку праці Тернопільської області. З одного боку, вона посилює структурні дисбаланси та ризики безробіття, а з іншого — створює нові можливості для зайнятості, розвитку підприємництва та інтеграції у глобальний економічний простір.

Отже, ефективне використання потенціалу цифровізації та мінімізація її негативних наслідків можливі лише за умови реалізації комплексної політики, спрямованої на розвиток людського капіталу, підвищення рівня цифрових компетентностей населення та адаптацію системи освіти до вимог сучасного ринку праці. Це забезпечить стійкий розвиток регіональної економіки та підвищення рівня добробуту населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азьмук Н. А. Сучасні виклики ринку праці при переході до цифрової економіки. *Modern Economics*. 2020. № 19. С. 6–13. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue/19-2020/azmuk.pdf>.
2. Бречко О. В. Детермінанти цифрової трансформації національної економіки. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2020. №4. С. 7–24. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2020.04.007>
3. Вишновецька С. В. Проблеми трудового законодавства в умовах прекаризації та цифровізації зайнятості. Актуальні проблеми трудового законодавства, законодавства про державну службу та службу в правоохоронних органах : матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Харків, 16 листопада 2018 р.) ; за заг. ред. К. Ю. Мельника. Харків, 2018. С. 57–60.
4. Дергачова Г. М., Колешня Я. О. Цифрова трансформація бізнесу: сутність, ознаки, вимоги та технології. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»: збірник наукових праць*. 2020. Вип. 17. С. 280–290. DOI: <https://doi.org/10.20535/2307-5651.17.2020.216367>.
5. Козлов В. В., Томашевська Т. В., Дивак В. В. Аналіз стану інформаційного суспільства в Україні. *Статистика України*. 2024. № 1. С. 89–97. Doi: [10.31767/su.1\(104\)2024.01.09](https://doi.org/10.31767/su.1(104)2024.01.09)
6. Лібанова Е.М., Макарова О.В. Сучасні тенденції розвитку трудової міграції в Україні. *Демографія та соціальна економіка*. 2022. №2(48). С. 3–20. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2022.02.003>.
7. Лібанова Е.М., Макарова О.В., Курило І.О. Ринок праці та зайнятості в Україні: виклики воєнного часу й післявоєнної відбудови. *Демографія та соціальна економіка*. 2024. №2(56). С. 7–24. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2024.02.007>.
8. Лібанова Е.М., Черенько Л.М., Курило І.О. Соціально-демографічні ризики і виклики в Україні: сучасний стан та пріоритети подолання.

- Демографія та соціальна економіка. 2023. №3(53). С. 11-32. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2023.03.011>
9. Лобода О.М., Кириченко Н.В. Аналіз бізнес-моделей в цифровій економіці. Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка. 2023. Вип. 15. С. 172–179. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.15.21>
 10. Ляшенко В. І., Вишневецький О. С. Цифрова модернізація економіки України як можливість проривного розвитку: монографія. НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Київ, 2018. 252 с.
 11. Македон В.В., Валіков В. П., Кошляк Є. Є. Світовий ринок праці в координатах цифрової економіки. Академічний огляд. 2020. № 1 (52). С. 91-104.
 12. Мобільність робочої сили України: тенденції та перспективи: колективна монографія / за наук. ред. д.е.н., проф. І. Л. Петрової, д.е.н. В. В. Близнюк. Київ: ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», 2023. 248 с. URL: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2023/12/Mobilnist-robochoi-sily-Ukrainy.pdf>
 13. Населення України у 2022 році: демографічний щорічник / За ред. Е.М. Лібанової. Київ: Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, 2023. 210 с. http://www.idss.org.ua/publ/Pop_UA_2022.pdf
 14. Немченко Т.А., Дивизинюк Б.М. Аспекти інноваційної трансформації змісту праці та зайнятості під впливом цифровізації економіки. Академічні візії. 2025. Вип. 41. С. 5–18. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15256190>.
 15. Новак І. М. Соціальні інновації на ринку праці : флексибілізація та прекаризація зайнятості в Україні. Вісник економічної науки України. 2016. № 1. С. 92–97. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/106267/14-Novak.pdf?sequence=1>
 16. Новікова О. Ф., Шамілева Л. Л., Шастун А. Д. Перспективи змін у трудовій сфері при цифровізації економіки за інерційним та цільовим сценаріями

- розвитку України. Економічний вісник Донбасу. 2020. № 2(60). С. 187-199.
URL: [http://www.evd-journal.org/download/2020/2\(60\)/20-Novikova.pdf](http://www.evd-journal.org/download/2020/2(60)/20-Novikova.pdf)
- 17.Новікова О.Ф., Азьмук Н.А. Цифрофізація – чинник посилення резильєнтності соціально-трудової сфери та повоєнного відновлення України. Економіка та суспільство. 2023. Вип. 53. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-27>
 - 18.Обелець Т. В. Сучасні тенденції трансформації ринку праці. Ефективна економіка. 2020. № 5. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.5.104>.
 - 19.Офіційний вебсайт Державної служби зайнятості України. URL: <https://dcz.gov.ua/>
 20. Офіційний вебсайт Державної служби статистики України. URL: <http://ukrstat.gov.ua/>.
 21. Офіційний вебсайт Тернопільського обласного центру зайнятості. URL: <https://ter.dcz.gov.ua/>.
 - 22.Пищуліна О.М. Цифрова економіка: тренди, ризики та соціальні детерсінанти: доповідь. Центр Разумкова. Київ. 2020. 274 с.
URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_digitalization.pdf
 - 23.Піжук О. І. Національний індекс цифрової трансформації економіки: формування системи показників та методика розрахунку. Економіка та держава. 2020. № 11. С. 63–68. <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2020.11.63>
 - 24.Соболев В. М., Мусіюк І. О. Тенденції зайнятості в умовах цифрової економіки. БІЗНЕСІНФОРМ. 2020. № 10. С. 143-148. URL: <https://oaji.net/articles/2020/727-1608555322.pdf>
 - 25.Сорока О. В., Кучерина О. І. Трансформація зайнятості в умовах цифровізації: перспективи та ризики.Економіка і суспільство. 2024. №62. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-83>.
 - 26.Стратегія розвитку Індустрія 4.0. URL: <https://industry4-0-ukraine.com.ua/> 6.
Туль С. І. Стан і перспективи розвитку діджиталізованого ринку праці в Україні. БІЗНЕСІНФОРМ. 2019. № 7. С. 182-189. URL:

https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform2019-7_0-pages-182_189.pdf

27. Сфера зайнятості і доходів в умовах цифрової економіки: механізми регулювання, виклики та домінанти розвитку: зб. тез доповідей учасників Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 23–24 жовтня 2019 р.). Київ : КНЕУ, 2019. 341 с.
28. Трансформація соціально-трудової сфери в умовах цифровізації економіки: монографія / О.Ф. Новікова, О.І. Амоша, Ю.С. Залознова та ін.; НАН України, Ін-т економіки промсті. Київ, 2022. 244 с.
29. Туль С. І. Стан і перспективи розвитку діджиталізованого ринку праці в Україні. Бізнес Інформ. 2019. № 7. С. 182–189.
30. Тютюнникова С. В., Романіка Т. К. Нестійка зайнятість молоді в умовах панування цифрової економіки. Молодий вчений. 2019. № 5. С. 246–250.
31. Червінська Л. П. Зайнятість на цифрових платформах. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка». 2020. № 16. С. 113–117. DOI: [https://doi.org/10.25264/2311-5149-2020-16\(44\)-113-117](https://doi.org/10.25264/2311-5149-2020-16(44)-113-117)
32. Черьомухіна О., Чалюк Ю., Кириленко В. Сучасний вимір ринку праці в умовах цифровізації. Економіка та суспільство. 2021. Вип. 34. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-85>.
33. Шамілева Л. Л., Хандій О. О. Вплив цифрових трансформацій на економічну сферу праці: соціально-економічні ризики та наслідки. Економічний вісник Донбасу. 2019. № 3 (57). С. 181–188.
34. Abhayawansa S.A. Intellectual capital accounting in the age of integrated reporting: a commentary. Journal of Intellectual Capital. 2019. № 20 (1). P. 2–10.
35. Alcбcer V., Cruz-Machado V. Scanning the Industry 4.0: A Literature Review on Technologies for Manufacturing Systems. Engineering Science and Technology. International Journal. 2019. № 3. P. 899919.

- 36.Candi M., Beltagui A. Effective use of 3D printing in the innovation process. Technovation. 2018. P. 63-73.
- 37.Dale G., Tucker M. Remote working and productivity paranoia. Social Europe. 2024. URL: <https://www.socialeurope.eu/remote-working-and-productivity-paranoia>
- 38.Mikalef P., Parmiggiani E. An Introduction to Digital Transformation. Digital Transformation in Norwegian Enterprises. 2022. P. 1–10. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-031-05276-7_1
- 39.Vasilyeva T., Ziółko A., Kuzmenko O., Kapinos A. et al. Impact of digitalization and the COVID-19 pandemic on the AML scenario: data mining analysis for good governance. Economics and Sociology. 2021. No 14(4). Pp. 326354. <https://doi.org/10.14254/2071-789X.2021/14-4/19>.
- 40.Yermoshkina O., Makurin A., Horiacha O. Changing the educational paradigm in the digitized financial world. Ефективна економіка. 2025. № 6. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.6.18>
- 41.Yermoshkina O.V., Makurin A.A., Doroshenko L.V. Financial innovation and unemployment in the financial sector: what is the base? Economics Bulletin of Dnipro University of Technology. 2025. № 2. P. 160–166. DOI: <https://doi.org/10.33271/ebdut/90.160>.